

**Standardy ochrony małoletnich
i
zasady bezpiecznej rekrutacji personelu
w instytucjach kultury.
Zadania, obowiązki i odpowiedzialność
dyrektora jednostki
za opracowanie i wdrożenie procedur**

WSTĘP

Krzywdzenie i przemoc wobec dziecka przez najbliższe osoby, rodziców lub opiekunów jest jednym z największych zagrożeń dla jego rozwoju i bezpieczeństwa. Zarówno w Polsce, jak i na świecie krzywdzenie i przemoc wobec najmłodszych jest zjawiskiem nagminnym i powszechnym. Według policyjnych statystyk przemoc wobec dzieci ma systematycznie spadać i tak w 2015 r. dotyczyła ona około 17 tysięcy dzieci, a już w 2021 r. liczba dzieci dotkniętych przemocą wynosiła ok. 11 tysięcy. Taki spadek wydaje się być zadowalający, ale de facto dotyczy on tylko oficjalnych statystyk. Nadal brak jest możliwości ustalenia pełnej skali tego zjawiska, co nie daje odpowiedzi czy faktycznie ma miejsce tendencja malejąca. Wynika to przede wszystkim z braku odpowiednich procedur oraz szkoleń, którym powinni podlegać pracownicy organów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy wobec dzieci i organów władzy, do których zadań należy ochrona prawna małoletnich i stosowanie sankcji karnych wobec sprawców ich krzywdy. Brak właściwych metod postępowania, braki personalne wśród pracowników instytucji zajmujących się pomocą dla najmłodszych i ich ochroną, nieefektywny i niesprawny system sądownictwa, który zapewnia zabezpieczenie jedynie trzem ofiarom na sto, słabo rozwinięta aparatura służąca zgłaszaniu przemocy wobec małoletnich, a także nie wiedza i brak świadomości społecznej na temat zjawisk mogących świadczyć o przemocy wobec najmłodszych, jak też brak odpowiednich środków finansowych na dokonanie i przeprowadzenie oraz wdrożenie bardziej skutecznych metod walki z tym zjawiskiem sprawiają, że przemoc wobec dzieci nie można faktycznie i skutecznie zapobiec ani zwalczyć.

Krzywdzenie dziecka może mieć zarówno formę przemocy, jak i zaniedbania.

Przemoc może natomiast mieć formę fizyczną, seksualną lub emocjonalną. Podobnie zaniedbanie może być fizyczne np. brak odpowiedniej opieki czy zapewnienia fizycznych warunków rozwoju dziecka, emocjonalne np. brak odpowiedniej więzi czy opieki emocjonalnej wobec dziecka, medyczne np. brak opieki podczas choroby, czy zapewnienia odpowiednich szczepień, prawne np. brak rejestracji dziecka w systemie społecznym, a nawet edukacyjne np. brak zapewnienia dziecku możliwości uczenia się i rozwoju edukacyjnego.

Krzywdza wyrządzana dziecku ma negatywne konsekwencje zarówno na poziomie indywidualnym, jak i społecznym. Duża ich część dotyczy zdrowia, zarówno jeszcze w okresie dzieciństwa i młodości, jak i w

późniejszym życiu. Każde dziecko ma prawo do życia bez przemocy. Wynika to zarówno z faktu, że przemoc ma negatywne konsekwencje dla rozwoju i bezpieczeństwa dziecka, a także z faktu, że dzieci powinny być chronione przed przemocą podobnie jak inni obywatele.

Kwestię ochrony dzieci przed przemocą regulowała do tej pory ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2005 r. Nr 180 poz. 1493), która została aktualnie znowelizowana ustawą z dnia 09 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249 oraz z 2023 r. poz. 289) oraz ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, które jak się okazuje nie były dotychczas wystarczające. Społeczeństwo potrzebuje wiedzy i świadomości, jakie sygnały bądź symptomy mogą być oznaką zagrożenia samobójczego oraz jak należy udzielać pierwszej pomocy emocjonalnej małoletnim ofiarom przemocy. Dlatego też pojawiła się potrzeba nowelizacji ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy, która co prawda nastąpiła dopiero pod wpływem między innymi nacisków opinii publicznej po bestialskim czynie, jakiego dopuścił się ojczym małoletniego Kamila z Częstochowy, który stosując okrutną przemoc fizyczną wobec dziecka (bicie, przypalanie papierosami, rzucenie dzieckiem na rozgrzany piec kafłowy i polewanie wrzątkiem skutkujące rozległymi poparzeniami ciała chłopca),

Standardy Ochrony Małoletnich mają na celu wzmocnić ochronę dzieci przed różnymi formami przemocy. Będzie musiał je opracować i wdrożyć każdy organ zarządzający nie tylko placówką oświatową, opiekuńczą czy wychowawczą, ale też religijną, artystyczną, medyczną, sportową, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni. Innymi słowy, chodzi o wszystkie placówki pracujące z osobami do 18. roku życia. Sprawdź szczegóły.

Projekt - nazywany „Ustawą Kamilka” - złożono w Sejmie w maju 2023 r. tuż po tragicznej śmierci ośmioletniego Kamilka z Częstochowy, zwałtretowanego przez swojego ojczyma. W pierwszym zdaniu uzasadnienia do nowelizacji stwierdzono, że: „Projektowana ustawa, proponuje wprowadzenie zmian w kilku aktach prawnych w celu podwyższenia standardów uczestnictwa małoletnich w procedurach sądowych, wzmocnienia ich ochrony, w tym także systemowej ochrony przed skrzywdzeniem oraz podwyższenia poziomu poszanowania praw osób z niepełnosprawnością”.

Służą temu zmiany m.in. Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz ustawy z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym.

To właśnie do tej drugiej ustawy dodano Rozdział 4b pt. „Standardy Ochrony Małoletnich” (art. 22b–22c).

Kto musi wdrożyć Standardy Ochrony Małoletnich
Standardy ma wdrożyć każdy:

1) organ zarządzający jednostką systemu oświaty, o której mowa w art. 2 pkt 1–8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900), oraz inną placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, resocjalizacyjną, religijną, artystyczną, medyczną, rekreacyjną, sportową lub związaną z rozwijaniem zainteresowań, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni;

2) organizator działalności oświatowej, opiekuńczej, wychowawczej, resocjalizacyjnej, religijnej, artystycznej, medycznej, rekreacyjnej, sportowej lub związanej z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich;

3) podmiot świadczący usługi hotelarskie oraz turystyczne, a także prowadzący inne miejsca zakwaterowania zbiorowego, w zakresie niezbędnym do zapewnienia ochrony małoletnich.

W przepisach jest mowa zarówno o placówkach publicznych, jak i prywatnych. Czy obejmuje to również instytucje kultury, do których uczęszczają dzieci i młodzież?

Czy Standardy Ochrony Małoletnich dotyczą także instytucji kultury?

W przepisach posłużono się bardzo ogólnym opisem rodzajów działalności podmiotów zobowiązanych do przyjęcia Standardów. Zauważmy, że wśród nich są:

„organ zarządzający placówką wychowawczą i artystyczną” oraz „organizatorzy działalności artystycznej lub związanej z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich”. Z uwagi na cel nowelizacji oraz okoliczność, że do instytucji kultury regularnie uczęszczają małoletni,

należy założyć, że również takie placówki zostaną zobowiązane do stosowania Standardów.

Wydaje się też, że nie można zawęzić grona adresatów tej normy wyłącznie do „instytucji artystycznych” w rozumieniu ustawy z 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

Co zawierają Standardy Ochrony Małoletnich

W standardach, w sposób dostosowany do charakteru i rodzaju placówki lub działalności, określa się w szczególności:

- 1) zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a personelem placówki lub organizatora, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich;
- 2) zasady i procedurę podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego;
- 3) procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz w przypadku instytucji, które posiadają takie uprawnienia, osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty”;
- 4) zasady przeglądu i aktualizacji standardów;
- 5) zakres kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu placówki lub organizatora do stosowania standardów, zasady przygotowania tego personelu do ich stosowania oraz sposób dokumentowania tej czynności;
- 6) zasady i sposób udostępniania rodzicom albo opiekunom prawnym lub faktycznym oraz małoletnim standardów do zaznajomienia się z nimi i ich stosowania;
- 7) osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia;
- 8) sposób dokumentowania i zasady przechowywania ujawnionych lub zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego.

W standardach należy określić także:

- 1) wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone;
- 2) zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internet;
- 3) procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci Internet oraz utrwalonymi w innej formie;
- 4) zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia.

Standardy obejmują nie tylko działania personelu, ale również osoby współpracujące z daną instytucją, wolontariuszy, stażystów, praktykantów oraz... rówieśników. Za sprawą Standardów władze danej placówki mają mieć gotowy scenariusz tego, jak postąpić krok po kroku w sytuacjach zagrożenia dziecka.

W Standardach uwzględnia się sytuację dzieci niepełnosprawnych oraz dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Standardy sporządza się, mając na względzie konieczność ich zrozumienia przez osoby małoletnie.

Publikacja i aktualizacja Standardów Ochrony Małoletnich

Podmioty zobowiązane do przyjęcia Standardów mają obowiązek udostępnić Standardy na swojej stronie internetowej oraz wywiesić w widocznym miejscu w swoim lokalu, w wersji pełnej oraz skróconej, przeznaczonej dla małoletnich. Wersja skrócona zawiera informacje istotne dla małoletnich.

Ponadto co najmniej raz na 2 lata należy dokonywać oceny Standardów w celu zapewnienia ich dostosowania do aktualnych potrzeb oraz zgodności z obowiązującymi przepisami. Wnioski z przeprowadzonej oceny należy pisemnie udokumentować.

Samorząd kontroluje Standardy Ochrony Małoletnich

Kontrolę realizacji nowego obowiązku wykonują: wójt, burmistrz, prezydent miasta, starosta oraz marszałek województwa. Do wykonywania funkcji kontrolnych mogą oni upoważnić pracowników

podległych im urzędów marszałkowskich, powiatowych, miejskich lub gminnych lub funkcjonariuszy straży gminnych.

W razie stwierdzenia naruszenia wykonywania obowiązków niezwłocznie należy powiadomić o tym policję lub prokuraturę.

Kara grzywny

Zgodnie z art. 23b dodanym do ustawy z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym: „Kto, będąc obowiązany do wprowadzenia standardów ochrony małoletnich nie wykonuje tego obowiązku, podlega karze grzywny do 250 zł albo karze nagany. W razie ponownego stwierdzenia niewykonania obowiązku wprowadzenia standardów ochrony małoletnich sprawca, podlega karze grzywny nie niższej niż 1.000 zł”.

W razie ukarania za to wykroczenie sąd orzeka środek karny w postaci świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Wysokość tego świadczenia nie może przekroczyć 10.000 zł.

Do kiedy należy wdrożyć Standardy Ochrony Małoletnich

Standardy muszą zostać wprowadzone w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej z 28 lipca 2023 r. Przepisy te – w zasadniczej swojej części – oczekują na wejście w życie do 15 lutego 2024 r. Oznacza to, że czas na wdrożenie Standardów upłynie 15 sierpnia 2024 r.

Standardy ochrony małoletnich przed krzywdzeniem są niezwykle ważne w celu zapewnienia bezpieczeństwa i rozwoju. Dziś krzywdzenie dzieci, według różnorodnych badań to zjawisko powszechne, mające swoje miejsce zarówno w domu, jak i w szkole. Krzywdzącymi mogą być najbliższe osoby oraz rówieśnicy, inni małoletni i niestety, także pracownicy przedszkoli czy szkół.

Owo krzywdzenie przyjmuje różnorodne formy – od fizycznej poprzez emocjonalną, edukacyjną, materialną czy – coraz powszechniejszą – cyberprzemoc.

Jak wynika z raportu „Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce 2023”, przygotowanego przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę- aż 79 proc. dzieci i nastolatków przynajmniej raz w swoim życiu doświadczyło przemocy -

krzywdzenia doświadczają najczęściej ze strony swoich rówieśników (66 proc.) i bliskiej osoby dorosłej (32 proc.).

Ze wspomnianego raportu wynika, że dwoje na troje dzieci w Polsce doświadczyło przemocy rówieśniczej. Jest to najczęściej wskazywana przez respondentów badania kategoria przemocy, a jej skala zwiększa się na przestrzeni ostatnich lat. Odsetek osób, które doświadczyły ze strony rówieśników przemocy fizycznej, wzrósł z 41 proc. w 2013 r. do 48 proc. w 2023 r.

Długotrwałego znęcania się w 2013 r. doświadczyło 11 proc. respondentów, w 2023 – już 18 proc. Przemoc psychiczna w ciągu ostatniej dekady także wyraźnie przybiera na sile - z 28 proc. do 43 proc.. Sprawcami przemocy rówieśniczej w zdecydowanej większości są koledzy, koleżanki i inne dzieci spoza rodziny. Spadła natomiast liczba przypadków przemocy, której dzieci doświadczają ze strony dorosłych.

Standardy Ochrony Małoletnich nie są generalnie nową konstrukcją prawną. Już wcześniej szkoły i placówki oświatowe przygotowywały takie standardy czy procedury, które wiązały się z ochroną małoletnich, jednak uchwalona 13 lipca 2023 r. nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz niektórych innych ustaw nakłada dodatkową odpowiedzialność na placówki mające kontakt z małoletnimi.

W dotychczasowym stanie prawnym szczególną uwagę przywiązywano do weryfikacji pracowników szkół, przedszkoli i placówek tak, aby wykluczyć z ich grona przestępców skazanych za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (i figurujących w odpowiednich rejestrach). Dodatkowo duży nacisk kładziono na poprawne relacje między pracownikami szkół i placówek a dziećmi oraz na ochronę wizerunku uczniów. Te regulacje warto oczywiście w szkołach i placówkach pozostawić, bo stanowią one dobrą praktykę.

Standardy będą się różnić w zależności od placówki, ponieważ każda z nich ma swoją unikalną specyfikę i charakter. Muszą jednoznacznie określać niedozwolone zachowania - zarówno w relacjach pracownik–dziecko, jak i dziecko–dziecko.

Obecnie ustawodawca ustanowił i wprowadził do ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1304) tak zwane Standardy Ochrony Małoletnich (co też należy uznać za dobrą praktykę).

W rozdziale 4b tejże ustawy dodano art. 22b, który nakłada obowiązek wprowadzenia Standardów Ochrony Małoletnich na każdy podmiot zarządzający placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, artystyczną, medyczną, sportową, religijną, turystyczną.

Nieletni, małoletni, młodociany- różnice w pojęciach prawnych

Kodeksy i ustawy różnicują podejście do dzieci i młodzieży w różnym wieku. Kluczowe jest ustalenie, czy dana osoba jest nieletnim, małoletnim czy też młodocianym. Czym różnią się te trzy pojęcia, które dla wielu z nas zdają się oznaczać to samo?

Jeśli na co dzień chcemy określić osobę, która nie skończyła 18 lat, mamy do dyspozycji całą gamę określeń, którymi możemy zasadniczo swobodnie „zonglować”. Możemy więc użyć słowa: nieletni, nastolatek, dziecko (choć siedemnastolatek zapewne się wówczas obrazi), małoletni czy młodociany oraz garści innych wyrazów bliskoznacznych.

Co jednak, jeśli nasza wypowiedź ma charakter formalny i oficjalny i wkraczamy w sferę języka prawniczego? Tu zmuszeni jesteśmy pamiętać o precyzji w sensie definicyjnym i unikać niejednoznaczności.

Potocznie nieletni, małoletni i młodociany to po prostu synonimy określające kogoś niepełnoletniego, czyli będącego jeszcze przed ukończeniem 18. roku życia. Prawo każdą z tych osób definiuje jednak w inny sposób, a w przypadku jednego z pojęć czasem chodzi nawet o pełnoletnich. To, czy mowa o nieletnim, małoletnim czy też młodocianym może zaważyć na przebiegu danej sprawy i losach młodej osoby, o której mowa.

W zależności od statusu policja, prokuratura lub sąd będą inaczej patrzyły na kwestię odpowiedzialności, winy i ewentualnego wymiaru kary.

Zgodnie z polskim prawem, nieletni to osoba, która w momencie popełnienia czynu zabronionego nie ukończyła 17 lat.

Za małoletnią przepisy uznają natomiast osobę, która w momencie popełnienia czynu zabronionego miała więcej niż 17 lat, ale mniej niż 18 lat. A młodociany dla kodeksów i ustaw to osoba, która w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończyła lat 21 (a podczas orzekania w sądzie pierwszej instancji nie ukończyła 24 lat).

Dziecko, nieletni, małoletni, młodociany, pełnoletni – podstawowe zagadnienia terminologiczne na tle systemu prawa

Ważne miejsce w systemie prawa zajmuje zagadnienie tzw. podmiotowości prawnej. Podmiotowość prawna to przyznana przepisami możliwość bycia podmiotem prawa. Z reguły podmiotowość prawna jest cechą osób fizycznych, jednak przepisy przyznają ją także niektórym jednostkom organizacyjnym, np. Skarbowi Państwa. Z zagadnieniem podmiotowości w prawie ściśle wiąże się wiek osoby fizycznej.

Poniżej przybliżono pojęcia dziecka, nieletniego, małoletniego, młodocianego i pełnoletniego, posiłkując się w tym względzie przepisami prawa zawartymi w systemie prawa.

1. Dziecko

Pojęcie „dziecko” jest pojęciem niejednoznacznym. W powszechnym użyciu służy ono przede wszystkim określeniu pewnego etapu w życiu każdego z nas. Termin ten występuje głównie w aktach prawa międzynarodowego, natomiast w krajowym porządku prawnym częściej używa się nieco bardziej sformalizowanych, juredycznych terminów np.: małoletni, nieletni, młodociany.

Ze sformułowaniem „dziecko” można spotkać się przede wszystkim w:

Deklaracji praw dziecka z 1924 r.,

– Deklaracji praw dziecka z 1959 r.,

– Konwencji o prawach dziecka z 1989 r.,

– ustawie o Rzeczniku Praw Dziecka,

– kodeksie cywilnym,

– kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.

Wspomniane akty prawa międzynarodowego ustanawiają odmienne sposoby, zasady i dyrektywy postępowania z osobami uznanymi za niedojrzałe z uwagi na wiek. Na marginesie warto zaznaczyć, iż sama Rada Europy wydała bardzo dużą ilość dokumentów regulujących sytuację dzieci.

W Konwencji o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. wypracowanej w łonie ONZ wskazuje się, że dotyczy ona osób, które ze względu na swoją niedojrzałość fizyczną i umysłową wymagają szczególnej opieki i troski, w tym prawnej ochrony, nie tylko przed, ale i po urodzeniu.

Sama definicja terminu „dziecko” występuje tylko w tej konwencji, gdzie zgodnie z art. 1 pod tym pojęciem należy rozumieć „każdą istotę ludzką w wieku poniżej 18 lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność”.

Z definicji zawartej we wskazanym wyżej dokumencie wprost wynika, do kiedy jest się dzieckiem, więc nie wymaga to głębszej refleksji. Konwencja nie wskazuje natomiast, od kiedy mamy do czynienia z dzieckiem. Z treści tego przepisu wynika, iż dzieckiem jest każda istota ludzka, a zatem nie

powinno budzić także wątpliwości, iż pod pojęciem dziecka mieści się także płód, skoro płód jest istotą ludzką. Takie sformułowanie definicji dziecka jest w pewnym sensie porozumieniem pomiędzy wyznawcami teorii, iż z dzieckiem mamy do czynienia od poczęcia, a zwolennikami legalności aborcji. Niektóre ze stron konwencji (Argentyna, Gwatemala i Watykan), stojące na stanowisku, iż życie ludzkie podlega ochronie od poczęcia, zgłosiły zastrzeżenia związane z brzemieniem tej regulacji.¹⁰ Przyjęto, że to w kompetencji państwa, które ratyfikuje ten akt prawny, leży ustalenie momentu, od którego będziemy mieli do czynienia z dzieckiem. Jednakże wskazano przy tym, iż nie może być to moment późniejszy niż moment odłączenia dziecka od organizmu matki. W przypadku wskazywania momentu końcowego przyznawania statusu dziecka warto podkreślić to, iż w drugiej części art. 1 mamy sformułowany wyjątek od reguły, iż dzieckiem jest się do 18. roku życia. W związku z tym dzieckiem nie będzie osoba, która nie ukończyła lat 18 jeżeli uzyska ona pełnoletność wcześniej, na podstawie stosownych norm prawnych. Na gruncie naszych przepisów takim wyjątkiem będzie zawarcie przez małoletniego związku małżeńskiego, o czym szerzej przy opisywaniu definicji małoletniego i pełnoletniego. Uchwalenie wspomnianej konwencji spowodowało uznanie dziecka za odrębny podmiot, osobę, której z uwagi na niedojrzałość psychofizyczną należy się specjalna ochrona i troska.

W krajowym porządku prawnym objaśnienie terminu „dziecko” zawiera ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka. Na mocy tego aktu prawnego powołano do życia instytucję Rzecznika Praw Dziecka, a także uregulowano między innymi procedurę jego powołania, odwołania, zakres kompetencji i obowiązków.

Z punktu widzenia niniejszego opracowania najważniejsze znaczenie ma art. 2 ust. 1, zgodnie z którym pod pojęciem „dziecko” należy rozumieć każdą istotę ludzką, od momentu poczęcia do momentu osiągnięcia pełnoletności. Nasz ustawodawca ustanowił zatem ścisłe, niebudzące wątpliwości ramy czasowe, które stanowią wyznacznik omawianej definicji, co pozwala jednoznacznie ustalić, na straży których praw stoi Rzecznik Praw Dziecka.

Termin „dziecko” występuje także na gruncie rodzimego prawa cywilnego, które – niestety – nie zawiera jego definicji. Ustawodawca w art. 9 kc.²⁰ formułuje domniemanie, zgodnie z którym należy przyjmować, iż dziecko przyszło na świat żywe. Na mocy art. 446¹kc.²¹ dziecko zostało uprawnione do wystąpienia z żądaniem naprawienia szkód doznanych przed urodzeniem. Art. 927 § 2 kc. uprawnia natomiast dziecko do dziedziczenia. Terminem „dziecko” posłużono się także wielokrotnie w

kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Szczególną regulację stanowi art. 75 § 1 k.r.o., zgodnie z którym dziecko poczęte może zostać uznane przez ojca. Bardzo ważne znaczenie ma także art. 92 k.r.o. zakładający, że dziecko aż do osiągnięcia pełnoletności pozostaje pod władzą rodzicielską.

2. Nieletni

Nieletni jest pojęciem ściśle związanym z prawem karnym. Terminem tym określa się jedną z kategorii podmiotów odpowiedzialności prawnokarnej, wyróżnioną z uwagi na wiek. Na płaszczyźnie prawa karnego antonimem terminu „nieletni” jest termin „dorosły”. Ten podstawowy podział sprawców czynów zabronionych na sprawców nieletnich i dorosłych wynika z konieczności nieco odmiennego traktowania osób, którym nie możemy przypisać winy z uwagi na ich niedojrzałość (nieletniość stanowi okoliczność wyłączającą winę. Ponadto niecelowym i nieracjonalnym byłoby karanie sprawców nieletnich według zasad, na podstawie których wymierzana jest kara sprawcom dorosłym. Wpłynęłoby to na stygmatyzację tych osób, zakłócenie ich rozwoju i w ostateczności doprowadziłoby do wykluczenia społecznego.

Nieletnim jest osoba, która nie ukończyła lat 17 w czasie popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary. Przypisanie danej jednostce cechy nieletniości, czyli stwierdzenie, iż nie ukończyła ona wieku odpowiedzialności karnej, ma ogromne znaczenie na płaszczyźnie prawa karnego, ponieważ co do zasady inny akt prawny będzie stanowił podstawę pociągnięcia do odpowiedzialności osoby dorosłej, a inny osoby nieletniej.

Tak naprawdę osiągnięcie wieku 17 lat, czyli wieku odpowiedzialności karnej, stwarza tylko domniemanie, iż dana jednostka jest już na tyle rozwinięta, że można przypisać jej winę i pociągnąć do odpowiedzialności karnej.

Jednakże polskie prawo karne przewiduje wyjątek od wskazanej wyżej zasady. Umożliwia on obniżenie granicy odpowiedzialności karnej do lat 15, czyli pociągnięcie nieletniego do odpowiedzialności na zasadach przewidzianych w kk. Dotyczy on kategorii sprawców nieletnich między 15. a 17. rokiem życia, którzy dopuścili się najcięższych przestępstw, enumeratywnie wymienionych w art. 10 § 2 kk.,²⁷ pod warunkiem, iż przemawiają za tym okoliczności sprawy, stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste, w szczególności jeżeli poprzednio stosowane środki poprawcze i wychowawcze okazały się bezskuteczne.

3. Małoletni

Termin „małoletni” jest antonimem terminu „pełnoletni”. Określenie to ma uniwersalny charakter i wskazuje na fakt, iż dana osoba nie jest jeszcze osobą dorosłą, pełnoletnią. Osobie małoletniej przypisuje się często status dziecka.

Żaden z przepisów w naszym porządku prawnym nie definiuje wprost terminu „małoletni”. Jak wspomniano, osoba małoletnia jest przeciwieństwem osoby pełnoletniej, opierając się więc na treści art. 10 kc., który określa, komu przysługuje cecha pełnoletności, można ustalić definicję małoletniego. Jest nią więc a contrario osoba, która nie ukończyła lat osiemnastu i nie uzyskała pełnoletności przez zawarcie małżeństwa.

Małoletni, ze względu na swój wiek, nie mogą samodzielnie kształtować swoich praw i obowiązków, co jest uzasadnione ogólnie przyjętymi teoriami dotyczącymi ścisłego związku dojrzałości psychofizycznej z wiekiem.

W związku z powyższym możemy stwierdzić, iż nasz ustawodawca wychodzi z założenia, że dopiero z osiągnięciem określonego wieku stajemy się na tyle dojrzały, by móc samodzielnie uczestniczyć w obrocie prawnym.

Prawo cywilne wiąże z małoletnością szereg skutków prawnych.

Przede wszystkim warto w tym miejscu powołać art. 11 kc.,⁴² który wskazuje, kiedy osoba fizyczna nabywa pełną zdolność do czynności prawnych. Miarodajna będzie tu chwila uzyskania pełnoletności, a zatem patrząc z perspektywy małoletniego, należy zaznaczyć, iż nie został on wyposażony w pełną zdolność do czynności prawnych, a zatem nie będzie mógł np. złożyć samodzielnie wniosku o ściganie w przypadku przestępstw określanych mianem wnioskowych.

Problematykę zdolności do czynności prawnych małoletnich nasz ustawodawca rozwiązał przez dokonanie podziału małoletnich na dwie kategorie: małoletnich do lat 13 i małoletnich, którzy ukończyli 13 lat.

Tę drugą kategorię wyposażył on w ograniczoną zdolność do czynności prawnych.

Ważną regulację zawierają także art.: 92⁴⁴ i 94 § 3⁴⁵ k.r.o., zgodnie z którymi małoletni obligatoryjnie podlegają władzy rodzicielskiej bądź w wyjątkowych przypadkach opiece. Ponadto ciekawe unormowania dotyczące osoby małoletniej zawarte są m.in. w:

– art. 173 kc.⁴⁶ – zgodnie z którym bieg terminu zasiedzenia przeciwko małoletniemu właścicielowi nieruchomości nie może się skończyć wcześniej niż z upływem dwóch lat od uzyskania przez niego pełnoletności;

– § 1 art. 301 kc.⁴⁷ – na mocy, którego osoba, której przysługuje służebność mieszkania, może przyjąć na mieszkanie małżonka oraz małoletnie dzieci. Dzieci, które zostały przyjęte jako małoletnie, są uprawnione do pozostawania w mieszkaniu także po uzyskaniu pełnoletności;

– § 4 art. 442¹ kc.⁴⁸ – który wskazuje na to, że przedawnienie roszczeń małoletniego o naprawienie szkody na osobie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem dwóch lat od uzyskania przez niego pełnoletności.

Z pojęciem małoletniego mamy najczęściej do czynienia na płaszczyźnie prawa cywilnego oraz rodzinnego i opiekuńczego, jednakże możemy się z nim również zetknąć w aktach prawnych regulujących inne dziedziny prawa np. w prawie karnym czy prawie karnym medycznym.

W prawie karnym materialnym terminu tego używa się do określenia ofiary przestępstwa lub wykroczenia. W kodeksie karnym⁵⁰ wskazać można przede wszystkim na przestępstwa umieszczone w rozdziale XXV skierowane przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, np. art. 199 § 2 i 3 kk.⁵¹ W art. 199 § 2 penalizowany jest typ kwalifikowany⁵² przestępstwa nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia celem doprowadzenia do obcowania płciowego bądź poddania się innej czynności seksualnej lub wykonania takiej czynności, a znamieniem kwalifikującym będzie tu właśnie dopuszczenie się takiego czynu w stosunku do osoby małoletniej. W § 3 tego przepisu ustawodawca dokonał także rozszerzenia przestępstwa, w przypadku gdy pokrzywdzonym będzie osoba małoletnia, dodając do przesłanek penalizacji także nadużycie zaufania małoletniego, udzielenie mu korzyści majątkowej lub osobistej oraz jej obietnicy. Jako kolejny przykład wskazać można przestępstwo rozpijania małoletniego uregulowane w art. 208 kk.

Czasem przepisy wyróżniają w swojej dyspozycji małoletnich ze wskazaniem ich granicy wiekowej, np. do lat 15. Ma to miejsce np. w przypadku typu kwalifikowanego przestępstwa zgwałcenia (art. 197 § 3 pkt 2 kk.), gdzie znamieniem kwalifikującym będzie właśnie dopuszczenie się tego czynu w stosunku do osoby małoletniej poniżej lat 15.

W tym miejscu wskazać można także na przepis kryminalizujący między innymi obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15, ale także inne zachowania w stosunku do takiej osoby (art. 200 § 1 – § 5 kk.).

W kodeksie wykroczeń, tytułem przykładu, wskazać można wykroczenie z art. 104 kw.⁵⁷ i 106 kw. Pierwsze z nich polega na nakłanianiu

małoletniego do żebrania, natomiast istotę drugiego stanowi dopuszczenie do przebywania osoby małoletniej w okolicznościach niebezpiecznych dla zdrowia człowieka przez podmiot, na którym ciąży obowiązek opieki bądź nadzoru nad tą osobą.

Z małoletnością także kodeks postępowania karnego wiąże pewne specyficzne regulacje. Warto przede wszystkim wskazać na fakt, iż w przypadku gdy pokrzywdzonym jest osoba małoletnia, jej prawa wykonywane są przez przedstawiciela ustawowego bądź osobę, pod której pieczęą pozostaje (art. 52 § 2 kpk.) Odmienne zasady stosowane są także w przypadku przesłuchania małoletniego poniżej lat 15 zarówno w charakterze świadka, jak i pokrzywdzonego (art. 185a § 4, art. 185b).

Nieletni a małoletni - najważniejsza różnica

Różnice teoretycznie są niewielkie (szczególnie pomiędzy nieletnim a małoletnim), ale od ich zaistnienia może zależeć całe życie nastolatka, który popadł w konflikt z prawem. Co do zasady, żeby za swoje czyny w ogóle odpowiadał na podstawie przepisów Kodeksu karnego, musi mieć ukończony 17. rok życia.

Używając odpowiednich pojęć: musi być małoletni, gdyż nieletni odpowiadać będzie przede wszystkim na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Jednakże małoletni nie jest jeszcze pełnoletni, więc prawodawcy uznali, iż powinien odpowiadać za popełnione występki w inny sposób. Młody wiek powinien rokować szanse na szybką i skuteczną resocjalizację, zatem pierwszeństwo wobec sprawców małoletnich mają środki wychowawcze. Wyjątkiem od tej reguły jest jednak sytuacja, w której małoletni jest sprawcą czynu, który kodeks określa nie jako występki, a już zbrodnię. Wówczas osoba taka odpowiada jak dorosła. No prawie, bo nie dotyczy jej najsurowszy wymiar kary przewidziany w Polsce, czyli dożywotnie pozbawienie wolności.

Młodociany to czasem pełnoletni

Wspomniane wcześniej pierwszeństwo środków wychowawczych i nadzieje na resocjalizację mają znaczenie także w pojęciu młodocianego. Ono najczęstsze zastosowanie ma jednak podczas orzekania o warunkowym zawieszeniu wykonania kary, gdy prawo przewiduje akurat zastrzoną wersję okresu próby, która może trwać od dwóch do nawet pięciu lat.

W określonych przypadkach sąd nie ma też wyboru i młodocianego musi objąć dozorem kuratorskim.

Warto więc zapamiętać, że pojęcie „małoletni” dotyczy prawa cywilnego i określa osobę poniżej 18. roku życia, która nie zawarła małżeństwa, zaś pojęcie „nieletni” wchodzi w zakres prawa karnego i oznacza osobę, która nie ukończyła 17 lat.

Jeśli z kolei natkniemy się na pokrewny termin, tj. młodociany, to należy rozumieć go – w uproszczeniu – jako sprawcę czynu zabronionego, który w chwili jego popełnienia nie ukończył 21 lat.

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNICH

Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, zwaną potocznie „Lex Kamilek” nakłada na wszystkie podmioty, w których przebywają dzieci, obowiązek wdrożenia standardów ochrony małoletnich. Upoważnia także wiele instytucji do kontroli, czy takie rozwiązania zostały wprowadzone.

Przepisy prawa stanowią, iż obowiązek wprowadzenia standardów ochrony małoletnich, zwanych dalej „standardami”, dotyczy między innymi osób zarządzających jednostkami systemu oświaty, o której mowa w art. 2 pkt 1–8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900)- a zatem dyrektorów wszystkich placówek, do których uczęszczają dzieci- tj:

- placówek edukacyjnych publicznych i niepublicznych - szkół i przedszkoli,
- placówek opiekuńczo-wychowawczych - rodzinnych domów dziecka, domów dziecka, placówek pogotowia opiekuńczego, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych oraz innych placówek prowadzących działalność oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, resocjalizacyjną, religijną, artystyczną, medyczną, rekreacyjną, sportową lub związaną z rozwijaniem zainteresowań, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni.

Standardy ochrony małoletnich, są to konkretne spisane reguły, zasady, praktyki, które gwarantują, że dzieci i młodzież w danej jednostce są bezpieczne, nie doznają krzywdzenia ze strony pracowników, wolontariuszy, a co więcej i rówieśników. Mają gwarantować sprawny przepływ informacji i odpowiednią reakcję na każdy przypadek krzywdzenia.

Jednostki mają obowiązek wprowadzenia standardów w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy tj. do dnia 14 sierpnia 2024 r. Niewypełnienie tego obowiązku będzie wykroczeniem. Przy czym surowość kary będzie stopniowana. Przy stwierdzeniu, że wykroczenie zostało popełnione po raz pierwszy zagrożeniem będzie nagana albo 250 zł grzywny, a przy ponownym popełnieniu tego wykroczenia grzywna nie niższa niż 1 tys. zł.

Zgodnie z Ustawą z dnia 13 maja 2016r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym każdy organ zarządzający jednostką lub placówką oświatową, opiekuńczą, religijną artystyczną, medyczną, sportową, podmiotu prowadzące usługi noclegowo-hotelarskie oraz turystyczne, do której uczęszczają albo w której przebywają dzieci i młodzież, ma obowiązek wprowadzenia Standardów Ochrony Małoletnich.

Jakie zagadnienia mają regulować standardy ?

Zgodnie z przepisami prawa Standardy Ochrony Małoletnich mają przede wszystkim być dostosowane do charakteru i rodzaju jednostki/placówki. Zgodnie z art. 22c ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym w standardach określa się, w szczególności:

- zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a personelem placówki lub organizatora, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich;
- zasady i procedurę podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego;
- procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz w przypadku instytucji, które posiadają takie uprawnienia, osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty”;
- zasady przeglądu i aktualizacji standardów;
- zakres kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu placówki lub organizatora do stosowania standardów, zasady przygotowania tego personelu do ich stosowania oraz sposób dokumentowania tej czynności;

- zasady i sposób udostępniania rodzicom albo opiekunom prawnym lub faktycznym oraz małoletnim standardów do zaznajomienia się z nimi i ich stosowania;
- osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia;
- sposób dokumentowania i zasady przechowywania ujawnionych lub zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego.

W przypadku organizatorów działalności oświatowej, wychowawczej, resocjalizacyjnej, religijnej, artystycznej, medycznej, rekreacyjnej, sportowej lub związanej z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich, standardy powinny określać również:

- wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi, a w szczególności zachowania niedozwolone;
- zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internet;
- procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci Internet oraz utrwalonymi w innej formie;
- zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia.

Podmioty wprowadzające standardy ochrony małoletnich mają obowiązek co najmniej **raz na dwa lata dokonywać oceny standardów** w celu zapewnienia ich dostosowania do aktualnych potrzeb oraz zgodności z obowiązującymi przepisami. Wnioski z przeprowadzonej oceny należy pisemnie udokumentować.

Podmioty wprowadzające standardy ochrony małoletnich mają obowiązek udostępnić standardy na swojej stronie internetowej oraz wywiesić w widocznym miejscu w siedzibie jednostki, w wersji pełnej oraz skróconej, przeznaczonej dla małoletnich. Wersja skrócona zawiera informacje istotne dla małoletnich.

Do kiedy trzeba wprowadzić standardy ochrony małoletnich w szkole?

Mamy trzy ważne terminy, jeżeli chodzi o wprowadzenie standardów ochrony małoletnich. Te daty to:

15 lutego 2024 – od tego momentu organy nadzorcze mogą już pytać szkoły, jak im idzie wdrażanie standardów, nie mogą jednak nakładać jeszcze kar z powodu braku tych standardów;

15 sierpnia 2024 roku – od tego dnia organy nadzorcze mogą nakładać kary, jeśli placówki nie będą miały wypracowanych standardów ochrony małoletnich.

15 lutego 2024 – to termin od którego dyrektor szkoły ma obowiązek stosować nowe(rozszerzone) zasady bezpiecznej rekrutacji personelu

INTERWENCJA PRAWNA W PRZYPADKU STWIERDZENIA KRZYWDZENIA DZIECKA

Krzywdzenie dziecka może przybrać różne formy. Zawsze jednak musi spotkać się ze zdecydowaną reakcją mającą na celu udzielenie pomocy i wsparcia nieletniej ofierze przestępstwa lub zaniedbania.

Poniżej przedstawiamy możliwe ścieżki interwencyjne :

1.Istnieje podejrzenie, iż na szkodę małoletniego zostało popełnione przestępstwo w środowisku rodzinnym.

Czym jest zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa? Jest to pisemna lub ustna informacja osoby fizycznej, instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej skierowana do odpowiednich organów ścigania w celu poinformowania o fakcie, że przestępstwo zostało popełnione. Jeżeli organy ścigania uznają, że istnieje podejrzenie popełnienia przestępstwa, wówczas wszczęte zostanie śledztwo lub dochodzenie.

Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa. Obowiązek społeczny a obowiązek prawny

W prawie karnym wyróżnić możemy 2 rodzaje obowiązków zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa. Pierwszy z nich to obowiązek społeczny, drugi to obowiązek prawny. Choć oba rodzaje

zasadniczo sprowadzają się do tego samego obowiązku to elementem je wyróżniającym są konsekwencje w razie niepodjęcia stosownych kroków.

Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa – obowiązek społeczny

Obowiązek ten wynika z art. 304 § 1 k.p.k. Z artykułu tego możemy dowiedzieć się, że każdy kto dowiedział się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym Prokuraturę lub Policję. Ale w przypadku obowiązku społecznego, niezawiadomienie odpowiednich organów ścigania nie stanowi przestępstwa.

Podstawą interwencji w tym przypadku jest art. 304 Kodeksu postępowania karnego

§ 1. Każdy dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Przepis art. 191 § 3 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Przepis powyższy stanowi o obowiązku społecznym, który ciąży na każdym obywatelu oraz o szczególnym obowiązku prawnym, który dotyczy pracowników instytucji państwowych i samorządowych m.in. szkół, przedszkoli, czy też ośrodków szkolno-wychowawczych.

Interwencja podejmowana jest poprzez zawiadomienie Policji lub złożenie pisma do prokuratury (właściwej ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa) – zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa.

Zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa – obowiązek prawny

Bezwzględny obowiązek zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa mamy wtedy gdy przestępstwo dotyczy tych

najpoważniejszych czynów zabronionych. Ustawodawca wymienił je w art. 240 § 1 k.k. Do czynów tych należy m.in.:

Zabójstwo,
seksualne wykorzystanie bezradności lub niepoczytalności innej osoby,
obcowanie płciowe z osobą małoletnią lub doprowadzenie jej do poddania się czynnościom seksualnym,
zamach na życie Prezydenta RP.

Niepoinformowanie organów ścigania o przestępstwie w przypadku czynów zabronionych wyszczególnionych w ww. artykule stanowi przestępstwo. Osoba, która tego zaniecha musi liczyć się z narażeniem na odpowiedzialność karną. Za takie zachowanie, grozi kara pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 240 § 1 k.k. – czy absolutnie każdy popełnia przestępstwo nie zawiadamiając?

Obowiązek wynikający z art. 240 § 1 k.k. nie dotyczy każdego. Nie ma przecież prawnej odpowiedzialności do zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa sam sprawca czynu zabronionego. Nie musi robić także tego pokrzywdzony. Uchyli się także od odpowiedzialności osoba, która miała wystarczającą podstawę do tego by przypuszczać, że organ wie o przestępstwie, a także osoba, która zapobiegła popełnieniu tego przestępstwa. Ostatnią grupą osób są te, na które ustawa nakłada obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej, czyli na przykład obrońca.

Małoletni zaniewany w środowisku rodzinnym

Jeśli małoletni jest zaniewany w środowisku rodzinnym np. dziecko nie realizuje obowiązku szkolnego, jest niedożywione, ubrane nieadekwatnie do pogody podejmujemy interwencję cywilną.

Podstawą interwencji w tym przypadku jest art. 572 Kodeksu postępowania cywilnego.

§ 1. Każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy.

§ 2. Obowiązek wymieniony w § 1 ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuratorach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi.

Podobnie jak w przypadku interwencji karnej, przepis powyższy stanowi o obowiązku społecznym, który ciąży na każdym obywatelu oraz szczególnym obowiązku prawnym, który dotyczy pracowników m.in. placówek oświatowych.

Interwencja podejmowana jest poprzez złożenie w sądzie rejonowym wydział rodzinny i nieletnich pisma- wniosek o wgląd w sytuację dziecka/rodziny.

Małoletni jest ofiarą czynu karalnego popełnionego przez osobę nieletnią (do 17 lat) lub jest zdemoralizowany.

Podstawą interwencji jest art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, który stanowi, iż każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w szczególności dopuszczenie się czynu zabronionego, naruszanie zasad współżycia społecznego, uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, używanie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, zwanych dalej „substancją psychoaktywną”, uprawianie nierządu, ma społeczny obowiązek odpowiednio przeciwdziałać temu, a przede wszystkim zawiadomić o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkołę, sąd rodzinny, Policję lub inny właściwy organ.

Procedury podejmowania interwencji prawnych w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego opisuje poniższa tabela:

	INTERWENCJA CYWILNA	INTERWENCJA KARNA	NIEBIESKA KARTA
Przesłanki	Zagrożenie dobra dziecka	Podejrzenie popełnienia przestępstwa	Przemoc domowa
Forma interwencji	Wniosek o wgląd w sytuację rodziny	Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa	Wypełnienie formularza NK-A
Właściwy organ /podmiot/ adresat zgłoszenia	Sąd rodzinny	Policja, prokuratura	Gminny(miejski) zespół interdyscyplinarny
Stosowne przepisy	Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego	Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego	Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej

Interwencja cywilna jest podejmowana w sytuacji, w której w ramach środków dostępnych rodzicom lub opiekunom, dochodzi do zagrożenia dobra małoletniego poprzez zaniedbania jego potrzeb życiowych takich jak np. niezapewnianie odpowiednich warunków do rozwoju dziecka, niezapewnienie odpowiedniego odżywiania, ubrania, higieny, potrzeb edukacyjnych czy schronienia, opieki medycznej, braku dozoru nad wypełnianiem obowiązku szkolnego, obowiązku nauki, bezpieczeństwa, zaniedbywanie potrzeb psychicznych i emocjonalnych dziecka, niewypełnianie zaleceń lekarskich, stosowanie kar fizycznych, surowe dyscyplinowanie dziecka przez rodziców/opiekunów; a także w sytuacji, gdy wiadomo, że w rodzinie jest założona procedura Niebieskiej Karty, ale potrzeby dziecka nadal nie są zaspokajane i sytuacja dziecka nie ulega poprawie.

Interwencja karna jest podejmowana w sytuacji podejrzenia popełnienia na szkodę małoletniego przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece.

Interwencja Niebieskie Karty jest podejmowana w sytuacji podejrzenia występowania przemocy domowej przez którą należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- 1) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia;
- 2) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną;
- 3) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę;
- 4) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej;
- 5) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Wyróżnia się następujące rodzaje przemocy domowej:

- 1) przemoc fizyczna – to każde intencjonalne działanie sprawcy, mające na celu przekroczenie granicy ciała dziecka. Często powoduje różnego rodzaju urazy;
- 2) przemoc psychiczna („maltretowanie psychiczne”) – to powtarzający się wzorzec zachowań opiekuna lub skrajnie drastyczne wydarzenie (lub wydarzenia), które powodują u dziecka poczucie, że jest nic nie warte, złe, niekochane, niechciane, zagrożone i że jego osoba ma jakąkolwiek wartość jedynie wtedy, gdy zaspokaja potrzeby innych;

3) przemoc seksualna – to zaangażowanie dziecka w aktywność seksualną, której nie jest on lub ona w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody, naruszająca prawo i obyczaje danego społeczeństwa. Z wykorzystywaniem seksualnym mamy do czynienia wtedy, gdy występuje ono pomiędzy dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem i innym dzieckiem, w sytuacji zależności, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w stosunku opieki, zależności, władzy. Celem takiej aktywności jest zaspokojenie potrzeb innej osoby. Aktywność taka może obejmować:

- a) nakłanianie lub zmuszanie dziecka do udziału w jakichkolwiek prawnie zabronionych czynnościach seksualnych,
- b) wykorzystywanie dziecka do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych,
- c) wykorzystywanie dziecka do produkcji przedstawień i materiałów pornograficznych.

Krzywdzenie psychiczne dziecka to kategoria, w której najczęściej nie ma widocznych dowodów winy sprawcy. Występują natomiast u dziecka objawy jako konsekwencja tego rodzaju przemocy. Podstawowym narzędziem zatrzymania przemocy psychicznej jest praca z rodziną, która odbywać się może w ramach procedury „Niebieskie Karty”.